

Олена Ткаченко,

аспірантка НБУВ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДОКУМЕНТОПОСТАЧАННЯ ІНОЗЕМНИМИ ПЕРІОДИЧНИМИ ВИДАННЯМИ НБУВ (1918-1999)

У статті простежено динаміку розвитку діючого документного фонду іноземних наукових журнальних видань, який становить одну з основ джерельної бази для інформаційного обслуговування та задоволення професійних інформаційних потреб користувачів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського на підставі відомостей про рух фондів за 1919 - 1998 рр.

З історико-статистичного аналізу розвитку фонду періодичних видань випливає, що створена система документопостачання сприяла його активному формуванню та кількісно-якісному зростанню, виконуючи одну з головних типологічних функцій національної бібліотеки - формування загальнодержавної наукової колекції світової літератури.

Фонди іноземних періодичних видань наукових бібліотек України становлять одну з основ джерельної бази для обслуговування та задоволення ІП читачів. Важливим складником цієї інформаційної бази є фонди НБУВ.

Л.А.Дубровіна та О.С.Онищенко в праці «Історія Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. 1918 - 1941» уперше в українському книгознавстві дають принципово новий поділ основних напрямів діяльності та розвитку ідеї Національної бібліотеки. Це - поділ стратегічно-концептуального порядку.

«Розвиток ідеї національного фонду», вважають автори монографії, відбувався в 1918-1923 рр. Вони підкреслюють: «У цей період створюється концепція Національної бібліотеки, здійснюється формування основного фонду та з'являються перші структурні утворення, а саме - спеціалізовані фонди історико-культурного спрямування: відділи україніки, рукописів, стародруків, орієнталії, листівок (волянсія), картографічний та гравюр, історичних колекцій і зібрань» [2, с.53].

Щодо іноземної періодики, на аналізі формування фонду якої автори монографії не спиняються спеціально, то, на наш погляд, треба окреслити 1918 - 1929 рр., тим більше, що «у цей

період були визначені основні технологічні процеси, розвивалися системи комплектування, опрацювання літератури і обслуговування читачів, постійно велися пошуки їх оптимальної структури, вдосконалювалися методи управління Бібліотекою, встановлювалися ділові та наукові контакти з найзначнішими бібліотеками і спорідненими науковими установами України, Росії, країн Західної Європи» [2, с.119].

Далі Дубровіна та Онищенко розкривають період реорганізації Бібліотеки за 1929-1934 рр. Ми виділяємо більший період - 1930 - 1948 рр. Протягом цих років сталися дуже важливі для Бібліотеки події: в 1934 р. вона ввійшла в систему Академії наук УСРР і стався «повний відхід від первісної ідеї Національної бібліотеки», коли поняття «національна» було замінене на ототожене з поняттям «державна Бібліотека» [2, с.146], відбувся «спад і переорієнтація наукової діяльності Всенародної Бібліотеки України» (1929 - 1934) [2, с.234].

І коли автори монографії пишуть, що «... у 1918-1934 рр. у ВБУ сформувався найцінніший фонд національного і світового історико-культурного значення, основу якого склали книжкові фонди, що відображали всю історію розвитку науки та культури України й інших країн світу» [2, с.199], то, безперечно, ці слова можна цілком

віднести і до фонду іноземної періодики. На нього, звичайно, вплинула «реорганізація структури та зміна пріоритетів діяльності Бібліотеки (1935 - 1941)» [2, с.247] та найсильніше позначився період 1935 - 1941 рр., що став «поворотним для визначення основних принципів та положень діяльності бібліотек, встановлення структури бібліотечної мережі та керівництва нею» (там само).

Виокремимо характерні періоди формування і нагромадження фондів Бібліотеки іноземних періодичних видань, що необхідно в даному дослідженні для простеження динаміки та особливостей цього процесу.

Перший період (1918-1929). Фонд періодичних видань формується вже в перші місяці існування Бібліотеки, хоча окремого відділу не було створено до початку 1920 р., а газетний - не виокремлювався з фонду періодики. Протягом 1919-1920 рр. відділ існував більше на папері, ніж у дійсності, а фактично став функціонувати лише з середини 1921 р., коли для нього надали приміщення. З'явилася можливість почати організацію підрозділу на більш-менш певних засадах. Журналів у відділі нараховувалось дуже мало: переважно дореволюційні старі видання, які випадково виділили із загальної маси книжок і вмістили разом із газетами. Іноземну періодику було представлено лише одним виданням французькою мовою: «Observations sur la physique, sur l'histoire naturell et sur arts» (1773-1783) [1].

У перші роки функціонування Бібліотеки її фонди поповнювалися головним чином у спосіб купівлі колекцій, передусім відомих учених, виписування з-за кордону іноземних журналів, через громадські організації і безпосередньо завдяки дарункам від установ та приватних осіб, передавання за декретами й наказами влади та розпорядженнями офіційних установ [2, с.56]. З цих надходжень слід відзначити книгозбірню акад. Георгія Єрмолаєвича Рейна, яка налічувала близько десяти назв багатотомних періодичних видань з медицини німецькою мовою, подарунки французького уряду, Кабінету іранської філології [од. зб. 142, арк.7].

Нові періодичні видання спочатку потрапляли до Бібліотеки завдяки посередництву деяких установ, діяльності створеної в 1921 р. Центральної міжвідомчої комісії по закупівлі та розподілу зарубіжної літератури [3, с.61]. На кінець 1923 р. фонд періодичних видань за мовами видання розподілявся так: російськомовні - 700 назв; україномовні - 18; іншими мовами - 81 (німецькою - 35; французькою - 9; англійською - 31; польською - 3; іншими мовами - 3 [од. зб. 67, арк. 41]. Серед читачів користувалися

попитом «The Studio», «L'art decoratiif», «Nature». Велика перевага російської періодики пояснюється тим, що її постачання з книжкових палат Москви та Харкова було налагоджено, а комплектування Бібліотеки іноземними виданнями розпочалося тільки під кінець 1922 р.

Наприкінці 1924 р. в журнальному підвідділі чужомовної періодичної преси (відділу «Periodica», заснованого в 1920 р.) вже нараховувалося 2078 назв: з них дореволюційних видань - 484, з 1917-1924 рр. - 1594 назви [од. зб. 87, арк.7]. Протягом 1924-1925 рр. отримано 175 назв журналів від іноземних партнерів-книговидавців та книготорговельних фірм: «Acros Lsmited» в Лондоні (26 назв), від французької фірми «Hachette» (25 назв), німецьких фірм «Keller», «Logentz», «Meissner» (82 назви) [од.зб.124, арк.95]. У цей час до Бібліотеки стали надходити видання Ліги націй. Радянська держава почала здійснювати міжнародний книгообмін, але систематичного поповнення фондів необхідною науковою літературою через МКО або за валютні кошти не було організовано. Комісія, створена для складання списків закордонної літератури при Головпрофосвіті, працювала нерегулярно, її робота залежала від загальної фінансової ситуації в країні. Якщо й виділялися дуже обмежені валютні кошти, вони йшли, переважно, на придбання закордонних періодичних видань з природничих, технічних, фізико-математичних та економічних наук через Народний комісаріат зовнішньої торгівлі та НКО.

Активну участь у замовленні закордонної літератури в 20-х роках і формуванні нових контактів брали Всесоюзне та Всеукраїнське товариства культурних зв'язків із закордоном [4, с.282], учені АН, зокрема О.О.Богомолець, М.М.Гришко, С.О.Єфремов, Д.І.Багалій, Д.К.Заболотний, А.Ю.Кримський, Є.О.Патон та ін.

У 1924-1928 рр., коли ВБУ мала право на певну ініціативу щодо визначення партнерів книгообміну, було налагоджено відносини практично з усіма великими торговельними фірмами, бібліотеками та науковими товариствами світу. Західні бібліотечні асоціації допомагали ВБУ в придбанні наукових періодичних видань, монографій, збірок. Дари було отримано від Іспанського бібліотечного товариства, деяких західноєвропейських університетів. За сприянням Американської бібліотечної асоціації (АБА, Чікаго) одержано американські науково-технічні журнали за 1914-1924 рр. (понад 1000 прим.). І все ж до 1930 р. подарунки становили не більше 10% від загальних міжнародних надходжень, зокрема, за 1924-1928 рр. - монографічна література й періодичні видання від АБА та Нью-Йоркської публічної бібліотеки [2, с.151-152]. Наприкінці

1928 р. було передплачено 1684 назви іноземних періодичних видань (1925 р. - 60 назв) [од. зб. 140, арк. 96; од. зб. 230, арк. 5]. На 1 жовтня 1929 р. кількість журнальних назв дорівнювала 2465 / 51462 од. зб. [од. зб. 272, арк.1].

Другий період (1930-1948). Протягом 30-х років АН УРСР велику увагу приділяє справі комплектування іноземною літературою фондів бібліотек - своєї основної та академічних інститутів. З метою поліпшення цієї справи при Бібліотеці АН у 1933 р. було організоване бюро МКО. У 1924-1934 рр. МКО та комплектування ВБУ іноземною літературою розвивалися, значною мірою, стихійно. З 1931 р. проводилося систематичне вилучення «ідеологічно шкідливої» літератури, що торкнулося й обмежень у комплектуванні західною науковою літературою. Запроваджується суворий ідеологічний контроль, тому 70-80% іноземної літератури становили видання з науково-технічних та природничих наук, агротехнічних знань [2, с.138].

На початку 1930 р. нараховувалося 5200 назв періодичних видань [од. зб. 318, арк. 2]. Помітно активізується МКО. Від загальних надходжень іноземної літератури подарунки дорівнюють 5-10%. Найзначніший з них - французького уряду у 1931 р. До Бібліотеки було передано 31 назву наукових журналів з математики, фізики, хімії, медицини, антропології («Annales de physique», «Bulletin de la societe mycologique de France») [од. зб. 592, арк. 4]. У 1939 р. американські робітники подарували їй понад тисячу періодичних видань за 1914-1924 рр. [3, с.63]. Якщо раніше Бібліотека не мала відповідних валютних коштів, постійно шукала шляхи фінансування або придбання відповідної літератури на обмін, то в другій половині 30-х років асигнування поступово зростають, але АН і Бібліотека були позбавлені самостійності у виборі наукової іноземної літератури.

У 1936 р. справа МКО в БАН зазнала докорінної реорганізації, починаючи від структури Бюро. Що стосується системи організації фонду впродовж 1930 р., після зауважень комісії стосовно нерозподіленості фондів, центральне книгосховище розмежувало їх на фонди вітчизняної та зарубіжної літератури XIX - XX ст., поточні надходження радянських видань та вітчизняної і зарубіжної періодики [2, с.159].

До Бібліотеки й наукових установ АН УРСР протягом 30-х років з усіх джерел комплектування надійшло понад 150 тис. закордонних видань [3, с.62]. Відомостей про обсяг іноземної періодики окремо від вітчизняної у звітах БАН до 1938 р. немає [од.зб.600, арк.1].

У наступні роки неухильно зростає кількість

зарубіжних установ, з якими Бібліотека здійснює книгообмін. У 1940 р. він досягає цифри 1700 (у 1937 р. - 1228). МКО стає головним джерелом комплектування закордонною періодичною літературою бібліотек системи АН УРСР.

Бібліографічна робота, здійснювана у відділі іноземного комплектування, допомога академічних інститутів сприяли тому, що попит на закордонні видання набув конкретного характеру - за тематикою наукових досліджень у системі АН УРСР.

Велика Вітчизняна війна перервала налагоджені Бібліотекою зв'язки з книгообміну. Але, перебуваючи в Уфі, бібліотечні працівники доклали максимум зусиль для забезпечення вчених евакуйованих інститутів АН України новою зарубіжною літературою. З кінця 1941 р. книгозбірня одержує її через посередництво Книжкового відділу АН СРСР у Москві за валютною передплатою [4, с.283]. Вже з 1942 р. активізується листування з метою поновлення довоєнних зв'язків з книгообміну, насамперед з науковими установами та бібліотеками Англії, США, південно-американських й інших країн [од. зб. 632, арк. 36]. У 1943 р. налагоджуються контакти з книгообміну: США - з Бібліотекою Конгресу, Нью-Йоркською публічною бібліотекою, бібліотекою Департаменту сільського господарства, Американським музеєм природної історії, Чиказькою публічною бібліотекою, бібліотеками Гарвардського, Йелльського, Колумбійського та інших університетів; Англія - Кембріджського й Оксфордського університетів, Індійської асоціації розвитку науки та ін. [од. зб. 639, арк. 23]. На кінець 1945 р. БАН встановила сто пунктів обміну з Америкою, мала 82 зарубіжних партнери [од. зб. 659, арк. 4; 73]. Усього шляхом обміну в 1945 р. до БАН для розподілу між академічними книгозбірнями надійшло 8701 од. видань іноземними мовами. З них 3665 од. передано у фонди Бібліотеки [од. зб. 658, арк. 1].

Одразу після війни безпосередніх зв'язків з книгообміну не було через брак матеріальної бази. Але вже в 1947 р. одержано через МКО 3295 од., а шляхом передплати - 19326 од. іноземної літератури. Передано до наукових академічних установ шляхом обміну 1966 од., а передплачено - 4005 од. періодичних видань [од. зб. 684, арк. 33]. Завдяки цьому було отримано 16650 од. такої видавничої продукції. Через відмову деяких зарубіжних установ від налагоджених книгообмінних контактів, зумовлену післявоєнними економічними труднощами, в 1948 р. одержана таким чином кількість зменшилася на 70%. Але загальне число отриманих періодичних видань зросло на 3,5% по-

рівняно з 1947 р. [од. зб. 701, арк. 50]. Серед науковців найбільшим попитом користувались: «Biological Abstracts» (Philadelphia) та «Nature» (N.Y.) [од. зб. 701, арк. 55].

Третій період (1948-1965). Постановою Ради Міністрів УРСР від 7 серпня 1948 р. БАН було реорганізовано в Державну публічну бібліотеку УРСР (ДПБ).

Це пояснюється швидким післявоєнним розвитком науки, техніки, підвищенням загального рівня вимог до науково-дослідних, дисертаційних, дипломних робіт, розгортанням відбудовчої діяльності [од. зб. 671, арк. 3].

У зв'язку з рішенням уряду СРСР про будівництво Каховського гідровузла та Південно-Українського каналу в 1950 р. БАН СРСР сприяє розширенню МКО: надходять видання з відповідної тематики, а саме - 151 назва періодичних видань [од. зб. 754, арк. 27; 29]. На 1 січня 1952 р. у фондах Бібліотеки їх нараховувалося 568862 [од. зб. 769, арк. 58].

Особливе значення в розвитку комплектування іноземними виданнями мали постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 28 травня 1955 р. «Щодо поліпшення вивчення й запровадження в народне господарство досвіду і досягнень передової вітчизняної та зарубіжної науки і техніки», липневого (1955) Пленуму ЦК КПРС «Про завдання з подальшого піднесення промисловості, технічного прогресу й поліпшення організації виробництва» та ряд інших документів.

Керуючися цими постановами, АН УРСР значно розширила свої міжнародні наукові зв'язки й зробила конкретні кроки до збільшення фондів іноземної науково-технічної літератури (НТЛ) в академічних бібліотеках [од. зб. 864, арк. 185].

Впроваджуючи в життя заходи щодо комплектування зарубіжною періодикою, сектор комплектування іноземною літературою ДПБ (сформований восени 1955 р., а в червні 1956 р. реорганізований у відділ) централізовано комплектував усі наукові установи АН УРСР зарубіжною НТЛ, ставив своїм основним завданням збільшити її надходження шляхом поширення передплати й МКО на видання АН УРСР. Із загальної кількості зарубіжної літератури, що надійшла в 1955 р., ДПБ було передано 36% усіх видань, отриманих у спосіб передплати, і 59% - видань, одержаних через книгообмін. До ДПБ передається приблизно 19% періодичних видань та 55%, що надійшли через книгообмін.

Із середини 50-х років ДПБ стає депозитарієм ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. Відтоді регулярно отримує їхні офіційні документи: ЮНЕСКО - з 1956 р., ООН та

Міжнародної організації праці - з 1957 р., Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) і Всесвітньої організації охорони здоров'я - з 1958 р. [од. зб. 895, арк. 37].

Шляхом книгообміну систематично одержуються та користуються попитом серед науковців такі зарубіжні видання: «Acta Mathematica Sinica» (Peking); «Australian journal of chemistry» (Uelbome); «Bibliougraficky katalog CSR» (Praga); «Wissenschaftliche Zeitschrift der Technischen Hochschule» (Dresden); «Bulletin Analytique» (Paris); «Baltimore health news» (Baltimore) [од. зб. 864, арк. 187; 189].

На кінець 1957 р. Бібліотека налічувала в своїх фондах 38262 од. зб. іноземних періодичних видань (вітчизняної періодики - 35526 од. зб.).

У 1958 р. додатково до періодики, одержаної за рахунок валютних асигнувань і через МКО, передплачено через «Союздрук» 531 назву журналів та 93 назви іншої періодичної літератури з різних капіталістичних країн (у перекладах або репродукованих).

Виходячи із завдань, поставлених травневим Пленумом ЦК КПРС, про прискорений розвиток хімічної промисловості, на 1959 р. додатково передплачується 14 назв іноземних журналів з питань виробництва синтетичних матеріалів (пластмас, штучного волокна тощо), серед них два важливих бібліографічних видання: «Dechema Literaturshnellinst» (експрес-інформація з питань хімічної промисловості) і «Verfahrenstechnische Berichte» (РЖ, в якому подано інформацію про матеріали, вміщені в 400 німецьких та інших зарубіжних фахових журналах з хімічної технології, та в книгах). Вперше передплачено чотири журнали, де висвітлено питання арабістики, історії, економіки й політики Об'єднаної Арабської Республіки [од. зб. 985, арк. 44].

У 60-ті роки регулярний та інтенсивний обмін публікаціями відіграє важливу роль у розширенні міжнародних наукових і культурних зв'язків. Ця форма співробітництва дала Бібліотеці можливість без валютних витрат систематично одержувати зарубіжну наукову літературу та оперативно інформувати своїх читачів про досягнення науки й культури в інших країнах. У 1960 р. найжвавіший книгообмін провадився з такими державами, як: США - 107 організацій; Чехословаччина - 105; Польща - 96; Англія - 57; Франція - 53 [од. зб. 1068, арк. 14]. До середини 60-х років понад половина всіх отриманих та надісланих видань припадала на соціалістичні країни.

Четвертий період (1965-1991). Постановою ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та ВЦРПС від 15 липня 1964 р. ДПБ було віднесено до першої

групи універсальних та спеціалізованих бібліотек СРСР і на підставі розпоряджень Президії АН УРСР від 22.03.65 та 15.04.65 було перейменовано в Центральну наукову бібліотеку АН УРСР.

Це знову викликало зміни, насамперед у комплектуванні фондів.

З другої половини 60-х років активізується обмін з капіталістичними країнами на основі взаємного задоволення запитів із послідовним застосуванням принципу еквівалентності. Досягнуто домовленості про значне його розширення з багатьма установами та бібліотеками США, Англії, Канади, ФРН й ін.

Тільки за 1963 - 1968 рр. отримано понад 1700 назв нових журналів. Суттєво розширюється обмін макрофільмами та фотокопіями. Протягом 1967 - 1968 рр. було отримано з-за кордону понад 200 річних комплектів журналів і десятки монографій.

У 1969 р. в діючі фонди Бібліотеки надійшло 42618 друк. од. зарубіжних видань, з них періодичних - 23769 [од. зб. 1411, арк. 53]. На початку 70-х років унаслідок економічної кризи та інфляції в найбільших капіталістичних країнах, підвищення цін на міжнародному книжковому ринку темпи зростання МКО в Україні дещо уповільнюються. ЦНБ АН УРСР активізує роботу, спрямовану на збереження існуючих зв'язків з книгообміну.

Особлива увага приділяється питанням координації комплектування іноземною літературою. Узгоджуються напрями в комплектуванні фондів між ЦНБ й бібліотеками НДУ АН УРСР та регіону.

ЦНБ як головна в системі академічних бібліотек республіки поповнює свої фонди літературою переважно з комплексних та міжгалузевих проблем, вузькофахову наукову літературу нагромаджують бібліотеки НДУ.

Профілювання та відбирання іноземних видань ЦНБ здійснює на підставі затвердженого Президією АН УРСР «Зведеного профілю комплектування фондів Центральної наукової бібліотеки і бібліотек наукових установ АН УРСР зарубіжною літературою».

Бібліотека використовує всю функціонуючу систему джерел книгопостачання: агентство «Союздрук», валютну передплату, МКО, обмінно-резервний фонд, подарунки. Повністю централізовано комплектування бібліотек мережі з таких джерел, як купівля через МКО і всесоюзне об'єднання «Международная книга».

Використання останнього підвищило надійність забезпечення вчених цінною інформацією з високорозвинених капіталістичних країн. Головна маса замовлених за даним джерелом журналів

надходить зі США, Великобританії, Франції, Нідерландів, Німеччини, Японії, Італії.

Однак підвищення цін на світовому книжковому ринку, звуження можливостей МКО разом з підвищенням кількості нових видань скорочує реальність використання валютних асигнувань.

З цих причин обсяг видань іноземної літератури, що надходив у фонди бібліотек академічної мережі, знизився протягом 1975-1977 рр. з 41829 од.зб. до 40980 од.зб.

Дедалі падає кількість журналів, придбаних за валюту. Якщо в 1976 р. бібліотеки НДУ передплачували 1221 їх комплект, то в наступному - 1164. За тематикою - це теоретичні, реферативні та прикладного характеру за основними напрямками досліджень НДУ АН УРСР видання. У журнальному фонді представлено такі іноземні загальнотеоретичні часописи, як «Nature», «Science», «Proceedings of the National Academy of Sciences USA» та ін.

У 1971-1975 рр. у фонди бібліотек НДУ все інтенсивніше надходять репродуковані журнали. Їх репродукування припиняється в 1973 р. у зв'язку зі вступом СРСР до Женевської конвенції з охорони авторського права. Відповідно звужується джерельне коло поповнення фондів. Так, питома вага обсягу фонду поточних надходжень 1976 р. становить 8,1%, а 1977 р. - 7,04% від загального обсягу масиву журналів [од. зб. 1639, арк. 17].

Протягом 80-х років ЦНБ поповнювалася періодичними виданнями загальнонаукового, комплексного та бібліографічного характеру, монографіями за профілем комплектування Бібліотеки зарубіжною літературою.

Джерелами комплектування іноземною літературою були: МКО, завдяки якому в 1980 р. одержано 62 % від загальної кількості отриманих іноземних видань (50 739 од.зб.), валютна передплата через «Международную книгу», безкоштовні надходження (від установ та приватних осіб).

Нестабільність політичних, економічних та культурних відносин між країнами негативно позначається на МКО. Протягом 1980-1983 рр. істотно скоротилися з 5956 од.зб. до 3825 од. надходження із Польщі, з капіталістичних країн, зокрема Великобританії та США [од. зб. 2001, арк. 54].

У 1984 р. ЦНБ уперше оформила замовлення на мікрофільми періодичних видань капіталістичних країн за профілем науково-дослідної діяльності АН УРСР (96 назв), а на 1990 р. їх було замовлено вже 1139 назв на мікроносіях.

1991-1999 рр. - період розвитку документного фонду Бібліотеки, на формування якого

кардинально вплинули процеси державотворення в Україні. Стають доступнішими для читача фонди спеціалізованого зберігання періодичних видань.

Бібліотека продовжує координувати комплектування фондів іноземними періодичними документами з галузевими бібліотеками України.

МКО, як і раніше, є одним із головних засобів комплектування фондів, хоча політичні та економічні перетворення в країнах Західної Європи суттєво впливають на його стан. З 1990 р. істотно зменшилися надходження літератури з Болгарії, Румунії та колишньої НДР. У 1994 р. відмовляються від проведення книгообміну багато наукових установ (усього було закрито 96) Югославії, Чехії, Словаччини, деяких країн Азії.

Дестабілізувалися і надходження шляхом передплати через «Международную книгу», одержання мікрофіш іноземних журналів, які передплачувалися через ДПНТБ, ВІНІТІ. Збільшення фонду за рахунок купівлі незначне, що зумовлено, передусім, браком коштів у Бібліотеки та неритмічністю поповнення книгарень міста іноземними виданнями.

Значне місце в поповненні ними фондів, як і в перші роки існування книгозбірні, посідають дарунки.

З 1995 р. на комплектування фондів іноземними періодичними виданнями дедалі більше впливає економічна нестабільність та порушення зв'язків з бібліотеками зарубіжних країн. Через фінансові проблеми дещо зменшилися надходження за каналом «купівля» і значно збільшилася кількість за джерелом «дари установ».

Надходження літератури за МКО скоротилося до 25 тис. видань. За валютною передплатою їх одержується набагато менше, ніж у попередні роки. Це пояснюється недостатністю валютних асигнувань, їх несвоєчасним переказом Державним комітетом України з питань науки, техніки та промислової політики посередницькій фірмі «EBSCO», яка виконувала замовлення наукових установ країни на періодичні видання.

У 1997 р. купівля іноземної літератури не планувалася через відсутність у Бібліотеки валютних коштів, але завдяки донорському проекту INTAS (у ньому брала участь НБУВ) було отримано 1566 ксерокопій наукових статей для вчених НДУ. Періодичні видання щорічно дорожчають (мінімум на 10%, а максимум удвічі). Отже, кількість надходжень з кожним роком скорочується. Спостерігається зменшення надходжень за МКО.

24 квітня 1997 р. Міжнародний науковий фонд та НБУВ уклали угоду «Про спільну реалізацію програми». Її предметом є встановлення меха-

нізму реалізації програми надання наукових журналів, що здійснюється в нашій державі як спільний проект НАН України та Інституту відкритого суспільства (США). Журнали, що надаються бібліотекам за цією угодою, є провідною іноземною науковою періодикою в галузі природничих наук; видання розповсюджуються безкоштовно в країні; Інститут відкритого суспільства через представництва у нас МНФ надає одержані ними наукові періодичні видання як гуманітарну допомогу (добровільне пожертвування) бібліотекам України.

У першому півріччі 1998 р. НБУВ взяла участь у донорському проекті INTAS. За ним було отримано 338 ксерокопій наукових статей для вчених НДУ.

Кількість видань, що надійшли у дар до НБУВ від організацій та приватних осіб, у 1998 р. збільшилась і сягнула 18039 прим., або 39,6% від загальної кількості надходжень зарубіжної літератури (у тому числі для НБУВ – 7835 прим., для бібліотек НДУ НАН України – 10164 прим.). Основні подарунки одержані від МНФ, фонду «Сейбр-Світло», посольств, Британської Ради в Україні, Європейського Союзу за програмою Tacis (1999 р.).

Нині ставиться проблема науково обґрунтованого оперативного комплектування іноземними періодичними виданнями, передусім цілеспрямованого їх відбору за напрямками досліджень НАН України [4, с.288].

Зважаючи на це, НБУВ у роботі із зарубіжними партнерами намагатиметься активізувати книгообмін, встановлюватиме нові контакти [5, с.16]. Великого значення набуває проблема ефективності використання журналів, що визначить політику комплектування ними. Це складне питання потребує окремого прискіпливого дослідження.

1. Архів НБУВ - Оп.1, од. зб. 52, арк.1-4. Далі при посиланні на це джерело в тексті вказуватиметься одиниця збереження і номер аркуша.
2. Дубровіна Л.А, Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. 1918-1941. - К.: НБУВ, 1998. - 335 с.
3. История Центральной научной библиотеки Академии наук Украинской ССР. - К., 1979. - 236 с.
4. Арсєнко Т.І., Малолєтова Н.І. Міжнародний книгообмін як один з видів інформаційної діяльності Бібліотеки // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наукові праці НБУВ. - К., 1998. - Вип.1. - С. 281-288.
5. Малолєтова Н.І. Книгообмін НБУВ з бібліотеками ФРН: історичний досвід, сучасний стан та його перспективи // Бібл. вісн. - 1999. - № 2. - С.11-16.